

การเกิดขึ้นของโทรทัศน์ชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิด

Public Education Government (PEG)

The Sustainable Establishment of Community Television based on Public Education Government (PEG) Concept

กรกฎ จำเนียร¹

บทนำ

ความในพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พุทธศักราช 2553 มาตราที่ 49 เขียนไว้ว่า ในส่วนของกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ จัดให้ภาคประชาชนได้ใช้คลื่นความถี่เพื่อประโยชน์สาธารณะ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของคลื่นความถี่ นอกจากนี้จากการเปลี่ยนแปลงในระบบแพร่ภาพและกระจายเสียง ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมดิจิทัลจากในอดีตระบบโทรทัศน์ในประเทศไทยส่งสัญญาณด้วยระบบแอนะล็อก เพราะการส่งสัญญาณระบบแอนะล็อกต้องใช้ช่องคลื่นสัญญาณกว้างมาก ทำให้จำนวนช่องที่วันนั้นมีข้อจำกัด ออกอากาศฟรีทีวีได้เพียง 6 ช่องเท่านั้น นอกจากนี้ คลื่นสัญญาณอาจโดนรบกวน ทำให้ภาพไม่ชัดในบางพื้นที่ และไม่สามารถพัฒนาประสิทธิภาพให้รองรับเทคโนโลยีการใช้งานได้ในอนาคต (พิมพ์ชญา พักเปี่ยม, 2559: 83) ด้วยเหตุนี้ส่งผลให้ระบบการแพร่ภาพและกระจายเสียงในวงการโทรทัศน์ต้องเปลี่ยนเป็นระบบดิจิทัลที่ประกอบด้วยจำนวนช่องในระบบดิจิทัลแพร่ภาพบนพื้นดินถึง 48 ช่อง แบ่งเป็นประเภทบริการธุรกิจ บริการสาธารณะ และบริการชุมชน โดยประเภทบริการชุมชนจะถูกแบ่งเป็น 12 ช่องตามพื้นที่ให้บริการของเสารับสัญญาณภาคพื้น (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2555)

¹ หลักสูตรนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

“โทรทัศน์ชุมชน” เป็นรูปแบบของการให้บริการโทรทัศน์ดิจิทัล โดยคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม แห่งชาติ ที่ต้องการให้โทรทัศน์บริการชุมชนเป็นอีกหนึ่งสื่อที่เป็นแหล่งเผยแพร่องค์ความรู้ ข้อมูลและเรื่องราวในชุมชน โดยการบริหารงานของคนในชุมชนเอง เพื่อให้คนในชุมชนได้พัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนผ่านสื่อโทรทัศน์ สอดคล้องกับความคิดเห็นของ รัชนก ถีระแก้ว และเกียรติศักดิ์ พันธล้าเจียก (2556: 29-30) ที่ว่า สถานการณ์ปัจจุบันได้มีการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้ทันสมัย ทั้งเทคโนโลยี สารสนเทศต่าง ๆ รวมถึงการปฏิรูปการศึกษา ทุกคนในสังคมจึงต้องช่วยกันพัฒนาสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงนอกจากนี้ โทรทัศน์ชุมชนยังแฝงไว้ซึ่งแนวคิดของ “ภูมิภาค” ซึ่งยังไม่เคยมีมาก่อนในวงการโทรทัศน์ของไทย กล่าวคือ เป็นโทรทัศน์ที่แยกเป็นรายภาคหรือแยกตามกลุ่มจังหวัด โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างรายการโทรทัศน์ที่เน้นกลุ่มผู้ชมเฉพาะภูมิภาค แทนรายการเดียวสำหรับผู้ชมทั้งประเทศ อย่างไรก็ตาม โทรทัศน์บริการชุมชนมีเงื่อนไขเข้มงวดกว่าโทรทัศน์บริการสาธารณะพอสมควร ผู้ที่มีสิทธิขอใบอนุญาตต้องเป็นมูลนิธิ – สมาคมตามแต่ละภูมิภาคเท่านั้น ห้ามการนำเสนอโฆษณา แต่ต้องอาศัยเงินบริจาคจากผู้ชมหรือเงินสนับสนุนจาก กสทช. เป็นบางส่วนแทน ส่วนวิธีการคัดเลือกก็คล้ายกับโทรทัศน์บริการสาธารณะคือ กสทช. จะคัดเลือกจากใบสมัครของหน่วยงานที่ยื่นเข้ามาขอ (อิสริยะ ไพรีพ่ายฤทธิ์, 2556)

สำหรับรูปแบบการบริหารงานสถานีโทรทัศน์ชุมชนในประเทศไทย หลังจากการ ก่อกำเนิดสถานีโทรทัศน์บ้านนอกทีวี ภายใต้การวิจัยของลัดดาวัลย์ อินทจักร (2550) เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงาน ระดับการมีส่วนร่วม และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการนำร่องโทรทัศน์ชุมชนแห่งแรกของประเทศไทยตามโครงการ บ้านนอกทีวีของกลุ่มศิลปวัฒนธรรมกระเจกเงา ซึ่งมีรัศมีการออกอากาศครอบคลุม หมู่บ้านชาวเขาเผ่าอาข่าบ้านห้วยขม จังหวัดเชียงราย การศึกษานี้ทำให้เห็นเรื่อง รูปแบบและเนื้อหาของรายการ การมีส่วนร่วม การดำเนินงานที่ส่งให้บ้านนอกทีวี

กลายเป็นต้นแบบของโทรทัศน์ชุมชนในปัจจุบันและทำให้เห็นทิศทางของการเกิดโทรทัศน์ชุมชนที่ดีได้อย่างไร ต่อมามีการสืบทอดสถานีโทรทัศน์ชุมชนเกิดขึ้นที่จังหวัดพะเยา และมีการดำเนินงานภายในชุมชนผ่านการวิจัยเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

เนื้อหา

การดำเนินการโทรทัศน์ชุมชนให้ได้ผล เกิดประสิทธิภาพ ควรดำเนินการตามแนวคิด Public Education Government (PEG) หรือประชาชน/สาธารณะ สถาบันการศึกษา และภาครัฐ ที่มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือกันผลักดันให้โทรทัศน์ชุมชนเกิดขึ้น ในที่นี้ผู้เขียนขอเสนอตัวอย่างการดำเนินงานของโทรทัศน์ชุมชนพะเยาทีวี เพราะสถานีแห่งนี้ถือเป็นสถานีต้นแบบโทรทัศน์ชุมชนที่ยังคงดำเนินการอยู่ และดำเนินการโดยชุมชน ผลิตโดยคนในชุมชนและให้คนชุมชนรวมถึงคนภายนอกได้รับข่าวสารข้อมูลต่างๆ ภายในชุมชน ซึ่งเกิดจากความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเป็นไปได้ของการเกิดขึ้นของโทรทัศน์ชุมชนในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ในขณะเดียวกัน ในบทความฉบับนี้ยังได้แสดงให้เห็นถึงความคืบหน้าสถานการณ์ปัจจุบันของโทรทัศน์ชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการเสนอให้นำแนวคิด Public Education Government (PEG): ประชาชน/สาธารณะ สถาบันการศึกษา และภาครัฐ ที่ต้องมีความร่วมมือกันมาเป็นกลไกหนึ่งในการผลักดันให้โทรทัศน์ชุมชนเกิดขึ้นและสร้างประโยชน์แก่ชุมชนมากที่สุด

โทรทัศน์ชุมชนพะเยาทีวี: ความร่วมมือในหลายมิติ

การบริหารงานสถานีโทรทัศน์ชุมชนพะเยาทีวีผ่านการวิจัยสามารถถอดบทเรียนที่ทำให้เห็นถึงกลวิธีในการบริหารสถานีโทรทัศน์ชุมชนโดย ภัทรา บุรารักษ์ (2558) ได้อธิบายถึงกระบวนการบริหารสถานีพะเยาทีวี ผ่านบทความเรื่อง บทเรียนจากการทดลองดำเนินการโทรทัศน์บริการชุมชนในประเทศไทยไว้ 6 มิติคือ มิติด้านการจัดการองค์กร มิติด้านกำลังคน มิติด้านการสร้างเครือข่าย มิติด้านการมีส่วนร่วม มิติด้านยุทธศาสตร์รายการ มิติด้านทุนทรัพย์ เพราะทั้ง 6 มิตินี้จะส่งเสริมให้การบริหารงานสถานีโทรทัศน์ชุมชนเดินต่อไปได้ ตามนิยามของพะเยาทีวีชุมชนที่ว่า “ชุมชนต้อง

โอบอุ้มสื่อและสื่อก็ต้องโอบล้อมชุมชนด้วยเช่นกัน และทีวีชุมชนเป็นสื่อที่ใช้ทุนทางสังคมสูงมาก”

สำหรับโทรทัศน์ชุมชนพะเยาทีวี เกิดขึ้นจากการที่มูลนิธิฟรีดริช เนามัน และสถาบันปวงพญาพยาว จัดกระบวนการเพื่อให้ความรู้และรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชน อันเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน บนหลักพื้นฐานแห่งประชาธิปไตย โดยเวที“แต่งดาก้วยสลากาก้าก็ดอกแบบพะเยาโทรทัศน์ชุมชน” หรือ “เวทีแสดงความคิดเห็นการออกแบบสถานีโทรทัศน์ชุมชนที่พึงปรารถนา” จัดขึ้นเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2556 ณ หอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา และได้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ “ผู้หญิงและชาวประมงในจอพะเยาโทรทัศน์ชุมชน” ในวันที่ 27 กันยายน 2556 ต่อเนื่องกันอีกด้วย ซึ่งทั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากสำนักเครือข่ายสื่อพลเมืองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสเป็นผู้ฝึกอบรมการเล่าเรื่องและทำข่าว

สถานการณ์ที่คืบคลานของโทรทัศน์ชุมชน

แม้จะมีโทรทัศน์ชุมชนอย่างพะเยาทีวีเกิดขึ้น ถึงกระนั้น ในประเทศไทยโทรทัศน์บริการชุมชนหรือโทรทัศน์ชุมชน หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า ทีวีชุมชน ยังดำเนินการอย่างล่าช้าและไม่เห็นอนาคตของการเติบโตดังกล่าวในระดับนโยบาย แม้ว่าพันเอก ดร.นที ศุกลรัตน์ รองประธานกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) และประธานกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ (กสท.) (อัญรารัตติ บัวคลี, 2558: 15) ได้กล่าวถึงอนาคตโทรทัศน์ชุมชนไว้ว่า การเกิดขึ้นขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัย คือ จะยุติระบบแอนะล็อกเมื่อไรเพราะคลื่นความถี่ในระบบแอนะล็อกจะเป็นส่วนหนึ่งมาใช้กับโทรทัศน์ชุมชน ซึ่งโยงกับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสด้วย โดยสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสเสนอในเบื้องต้นของการคืนคลื่นความถี่ในระบบแอนะล็อกที่ดำเนินการอยู่ภายใน 3 ปี (2558 - 2560) ภายใต้งื่อนไขประชาชนจะต้องเข้าถึงและรับชมทีวีดิจิทัลที่สัดส่วน 95 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ตามข้อตกลงร่วมกับผู้ถือคลื่นความถี่แอนะล็อกอันประกอบด้วย กรมประชาสัมพันธ์ สถานีโทรทัศน์กองทัพบก องค์การสื่อสารมวลชน (อสมท.) และสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ต้องดำเนินการคืนคลื่นความถี่ที่ถืออยู่ 20 เปอร์เซ็นต์คืนให้กับ กสทช.

เพื่อนำคลื่นความถี่เหล่านี้มาจัดทำเป็นโทรทัศน์บริการชุมชน แต่ตามข้อตกลงของการคืนในแต่ละหน่วยงานที่ถือครองอยู่มีข้อตกลงการคืนที่แตกต่างกัน ณ ปัจจุบันมีเพียงแต่ทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสที่ดำเนินการคืนคลื่นความถี่ดังกล่าว ด้วยเงื่อนไขเวลาที่ล่าช้าเช่นนี้ ส่งผลให้การดำเนินการในการจัดตั้งโทรทัศน์บริการชุมชนล่าช้าออกไปด้วย โดย สุภิญญา กลางณรงค์ (2559: 125) ซึ่งเป็นกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ได้กล่าวว่า การถือกำเนิดของโทรทัศน์บริการชุมชนคงยังไม่เกิดในบอร์ดหรือคณะกรรมการในชุดนี้ และต้องรอดูนโยบายต่อไปของบอร์ดชุดใหม่ที่กำลังเข้ามา

ล่าสุดจากการประชุมกลุ่มย่อย เรื่องแนวทางการให้บริการโทรทัศน์ในระบบดิจิทัล ประเภทบริการชุมชนในประเทศไทยครั้งที่ 3 ณ โรงแรมอิมพีเรียล หัวหินปิชิริสอร์ท เมื่อวันที่ 13-15 ตุลาคม 2559 ทำให้ได้ข้อมูลร่างแนวทางการกำกับดูแลการประกอบกิจการโทรทัศน์ประเภทบริการชุมชนในประเทศไทย และร่างแนวทางการทดลองให้บริการโทรทัศน์ชุมชนในประเทศไทย ที่ทาง กสทช.และสหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (ITU) ได้เปิดรับข้อเสนอมาสองครั้ง ซึ่งทาง กสทช. ต้องการรับฟังความคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อการปรับปรุงร่างทั้งสองฉบับนี้ก่อนเสนอบอร์ดกสท.ในลำดับต่อไป

ดังนั้นการเตรียมความพร้อมของโทรทัศน์บริการชุมชนยังเป็นการเตรียมความพร้อมที่ไม่มีความคืบหน้าใด ๆ มีเพียงแต่แนวนโยบายที่ขาดการเร่งรัด ควบคุมให้มีความหนักแน่น แม้มีการร่างแนวทางการทดลองให้บริการโทรทัศน์ชุมชนในประเทศไทย แต่ไม่มีความชัดเจนในเชิงปฏิบัติที่จะทำให้สถานีโทรทัศน์ชุมชนอยู่รอดได้ในขณะเดียวกันทางตัวแทนชุมชนในหลาย ๆ แห่งกลับมีการขยับเขยื้อนในการเตรียมตัวตนเองเพื่อให้ความพร้อมในการผลิตโทรทัศน์บริการชุมชน ด้วยเห็นประโยชน์ในการก้าวมาเป็นเสาหลักเพื่อประคับประคองชุมชนให้สืบทอดเรื่องราวสะท้อนปัญหาทางแก้ไขให้ชุมชนพัฒนาการสะท้อนทางออกของชุมชน ทำให้เกิดการตั้งคำถามถึงความหมายของการเป็นโทรทัศน์ชุมชน โดย เดย์ (Day, 2016) กล่าวถึง ความหมายของโทรทัศน์ชุมชนว่า อันดับแรก โทรทัศน์ชุมชนไม่ควรมอง

ในเรื่องของสิ่งก่อสร้างและอุปกรณ์เครื่องมือในการผลิต แต่ควรให้ความสำคัญในเรื่องของบุคคลและชุมชนด้วยประสบการณ์การทำงานทำให้เห็นว่ามิถุนายนหอพักชุมชนหลาย ๆ แห่งที่ขาดทุนเพราะการลงทุนด้วยเครื่องมือราคาแพง และต้องตกเป็นเครื่องมือของการเมืองท้องถิ่น ปัญหาด้านโลจิสติกส์ การระดมทุนที่เปล่าประโยชน์

การดำรงอยู่ของโทรทัศน์ชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิด Public Education Government (PEG)

เรนนี่ (Rennie, 2006: 50) ได้อธิบายแนวคิดนี้โดยแบ่งการทำงานออกเป็นชุมชน (Public) ที่มีองค์ความรู้ท้องถิ่นที่มีอยู่ สถานศึกษา (Education) ที่มีกำลังเครื่องมือ เครื่องมือ กำลังคนที่รู้เรียนในศาสตร์ของการผลิตโทรทัศน์ชุมชนและรัฐ (Government) ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลท้องถิ่นหรือรัฐบาลกลางที่กำหนดนโยบายของโทรทัศน์ชุมชน และเป็นแหล่งทุนในการขับเคลื่อนสื่อโทรทัศน์ชุมชน นอกจากนี้ เรนนี่ (Rennie, 2006: 48-62) อธิบายเพิ่มเติมว่า สื่อชุมชนในประเทศสหรัฐอเมริกาเข้าสู่ระบบเคเบิลทีวีผ่านการหนุนเสริมและความพยายามในการผลิต มีหลายพันสถานีที่เอาใจใส่ที่จะให้ชุมชน สถานศึกษาและรัฐในกิจกรรมดังกล่าว โทรทัศน์เคเบิลเป็นช่องทางหลักของสื่อชุมชนในอเมริกา และเป็นสื่อที่สามารถนำเสนอในด้านความขัดแย้งและการดูหมิ่นเป็นหลัก และผู้ที่ทำงานในสถานีโทรทัศน์ประเภทนี้มองว่าเป็นการทำงานในสังคมประชาธิปไตยที่หลากหลาย การแสดงออกที่เสรี ความเป็นชุมชน และการพัฒนาของสื่อแต่ละสถานี

การดำรงอยู่ได้ของสถานีโทรทัศน์ชุมชนมีปัจจัยที่หลากหลายมากกว่าการมีเครื่องมือที่ทันสมัย แต่จะดำรงอยู่ได้ ปัจจัยสำคัญที่สุดคือการมีเครือข่าย ดังที่ ภทรา บุรารักษ์ (2557) มองว่า โทรทัศน์ชุมชนเป็นองค์กรสื่อที่จะดำรงอยู่ได้ควรประกอบด้วยเสาหลัก 3 เสาหลัก คือ เครือข่ายภายในชุมชน เครือข่ายภายนอก และภาคผู้กำกับดูแลนโยบายการสื่อสารระดับชาติโดยมีการมีส่วนร่วมจากเครือข่ายเป็นฐานเชื่อมเสาหลักทำงานเสริมกันและกัน การส่งเสริมซึ่งกันและกันนี้มองในแต่ละเสาหลักจะเกิดภาพ คือ สมาชิกในเครือข่ายอันประกอบด้วย ชุมชนหรือท้องถิ่น สถานศึกษา และองค์กรหรือมูลนิธิในชุมชนมีหน้าที่ในการผลิตเนื้อหาของท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการ

ให้ข้อมูล เนื้อหาที่มีอยู่ในชุมชน การร่วมประชุมประเด็นของเนื้อหาที่จะผลิต ดำเนินการผลิต ตรวจสอบความถูกต้องของการผลิต รวมถึงร่วมพัฒนาทักษะการผลิต รายการให้มีคุณภาพมากขึ้นผ่านแหล่งความรู้ในสถานศึกษา เสาหลักที่สอง คือ เครือข่ายภายนอกคือ กลุ่มผู้ผลิตรายการนอกพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นส่วนกลางหรือ ส่วนภูมิภาค มีหน้าที่ในการแลกเปลี่ยนเนื้อหารายการ การประชุมร่วมเพื่อกำหนด ประเด็นในระดับประเทศ การร่วมพัฒนาทักษะในการผลิตร่วมกันในทุก ๆ ภูมิภาค เสาหลักที่สามคือ ภาคผู้กำกับดูแลนโยบายการสื่อสารระดับชาติ มีหน้าที่เป็นผู้กำหนด นโยบายของสื่อท้องถิ่น จัดหาแหล่งทุนในการวิจัยเพื่อการพัฒนาสื่อท้องถิ่น หาก 3 เสาหลักดำเนินการอย่างเต็มรูปแบบ การผลิตรายการสื่อท้องถิ่นจะมีคุณภาพ และเสริมสร้าง สนับสนุนองค์ความรู้ได้เป็นอย่างดี

นอกจากแนวคิดของการบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์ชุมชนให้อยู่รอดแล้ว การผลิตรายการให้ตรงตามความต้องการของชุมชน โดยเนื้อหารายการต้องมีความ หลากหลาย ถูกต้อง เสมอภาค เคารพในมุมมองที่แตกต่างไม่ว่าจะเป็น ความแตกต่าง ด้านศาสนาและวัฒนธรรม รวมถึงเคารพความเป็นส่วนตัวและสิทธิเด็กจำเป็นต้องผ่าน การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อร่วมออกแบบเนื้อหารายการ การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อ การผลิตรายการมี 4 ระดับ (ชัยวัฒน์ จันธิมา, 2559, สัมภาษณ์) คือ 1) การผลิต รายการโดยผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ชุมชนคิดประเด็น เนื้อหาและผลิตรายการเอง 2) การผลิตรายการโดยผู้ผลิตรายการและคนในชุมชนร่วมคิดประเด็นรายการ แต่การ ผลิตรายการเป็นหน้าที่ของผู้ผลิตรายการเช่นเดิม 3) การผลิตรายการโดยผู้ผลิต รายการและคนในชุมชนร่วมคิดประเด็นและผลิตรายการร่วมกัน 4) คนในชุมชนพัฒนา ตนเองจนสามารถผลิตรายการและคิดประเด็นได้ โดยมีผู้ผลิตรายการมีหน้าที่แนะนำ และให้ข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมในรูปแบบดังกล่าวทำให้เห็นว่า การผลิตรายการ โทรทัศน์ชุมชนต้องมีชุมชนเป็นหัวใจหลักของรายการ ที่ต้องมีเนื้อหา การมีส่วนร่วม ของคนในชุมชน

โทรทัศน์ชุมชนภายใต้แนวคิด Public Education Government (PEG)

ภัทรา บุรารักษ์ (2554: 85) ศึกษาเรื่อง “การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างโทรทัศน์สาธารณะกับภาคประชาสังคมเพื่อการพัฒนาสถานีภูมิภาค” งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปฏิบัติการมีส่วนร่วมระหว่างภาคประชาสังคมกับสถานีโทรทัศน์สาธารณะในการพัฒนาสถานีภูมิภาคในมิติด้านระดับและลักษณะของการมีส่วนร่วมระหว่างประชาสังคมกับสถานีโทรทัศน์สาธารณะเพื่อการพัฒนาสถานีและกลไกและเครื่องมือการปฏิบัติการการมีส่วนร่วมระหว่างภาคประชาสังคมกับสถานีโทรทัศน์สาธารณะในภูมิภาค ผลการวิจัยทำให้เห็นถึงการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาคประชาสังคมและสถานีโทรทัศน์ไทย และทำให้เห็นกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมภายในท้องถิ่นที่มีอยู่ 4 ระดับ คือการมีส่วนร่วมในการเข้าประเด็นการมีส่วนร่วมเป็นคณะทำงาน การมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นและเนื้อหารายการร่วมถึงการมีส่วนร่วมในระดับกำหนดนโยบาย ทิศทางการบริหาร ผลการวิจัยนี้ช่วยในการออกแบบการวิจัยในการสร้างรูปแบบและเนื้อหารายการต่อไป

วีรพงษ์ พลนิกรกิจ (2549: 67) ได้เขียนบทความเรื่อง โทรทัศน์ชุมชนในประเทศออสเตรเลีย บทความชิ้นนี้ได้ทำให้เห็นในเรื่องการเข้าถึง การมีส่วนร่วม ความหลากหลาย ความเป็นท้องถิ่น และความเป็นอิสระ แม้ว่าโทรทัศน์ชุมชนในประเทศนี้ประสบปัญหาด้านการเงิน แต่สื่อชุมชนเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนและประเทศในฐานะของการให้การศึกษา ความบันเทิง และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อคนในชุมชน และส่งเสริมสนับสนุนความเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

เรนนี (Rennie, 2013) ศึกษาวิจัยเรื่อง Co-creative Media in Remote Indigenous Communities มีวัตถุประสงค์งานวิจัยเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมความเกี่ยวข้องในการผลิตวีดิทัศน์ที่จะอธิบายและสร้างการรับรู้ชุมชนคนอะบอริจิน (Aboriginal Communities) ซึ่งเป็นคนพื้นถิ่นในประเทศออสเตรเลีย รวมถึงชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อการร่วมมือกันในการผลิตวีดิทัศน์ ผลการวิจัยชี้ว่าการสร้างสรรค์ร่วมกันระหว่างผู้ผลิตรายการและคนในชุมชนถือเป็นบริบทการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

มากในการสร้างสรรค์งานวิดิทัศน์ที่สืบสานวัฒนธรรมพื้นเมืองวัฒนธรรมอะบอริจิน (Aboriginal)

เดชานโน (Deshano, 2014) ศึกษาเรื่อง Hyperlocal Journalism : Exploring a commons-based model in physical and virtual environments มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและความสัมพันธ์ในการทำงานสื่อสารภายในท้องถิ่น ผ่านนักสื่อสารท้องถิ่น (Hyperlocal Journalism) ผลการวิจัยพบว่านักสื่อสารท้องถิ่นยังขาดแคลนองค์ความรู้และเผชิญหน้ากับการท้าทายในการทำงานร่วมกันกับท้องถิ่นเพื่อสื่อสารเรื่องราวภายในท้องถิ่น

โทรทัศน์ชุมชนภายใต้ความเป็นสื่อสาธารณะและสื่อชุมชนจะสามารถช่วยถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารของชุมชนไปสู่คนในชุมชนเองและภายในวงกว้าง ภายใต้การเล่าเรื่อง การมีภาพประกอบที่เคลื่อนไหวได้และเร้าความสนใจของผู้คน จนสามารถกลายเป็นเครื่องมือในการบันทึกเรื่องราวตลอดจนสืบทอดมรดกแก่คนรุ่นหลังต่อไป

ก้าวต่อไปของโทรทัศน์ชุมชนภายใต้แนวคิด Public Education Government (PEG)

แนวคิดนี้ถือกำเนิดจากการบริหารงานสถานีโทรทัศน์เคเบิลทีวีในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยการบริหารงานประสานกันขององค์กรทั้งสามส่วนไม่ว่าจะเป็น ชุมชน (Public) สถานศึกษา (Educational) และรัฐ (Government)

แนวคิดนี้ถือเป็นแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาโทรทัศน์ชุมชนของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งสามารถสะท้อนสิ่งต่าง ๆ ได้ดังนี้ 1) ความเข้าใจสื่อโทรทัศน์ (demystify television) และการเปิดกว้างการเข้าถึงโทรทัศน์บริการสาธารณะ 2) เพื่อช่วยให้ภาคประชาชนและชุมชนได้แสดงออกอย่างเสรี 3) เป็นเครื่องมือเสริมสร้างและขับเคลื่อนระบบประชาธิปไตย ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน

ข้อบังคับกำกับกิจการโทรทัศน์ประเภทเคเบิล ปี 1984 ระบุว่าผู้ประกอบการจะต้องจัดสรรช่องรายการเพื่อให้บริการสาธารณะ โดยที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึง

ได้ ภายใต้แนวคิดชุมชน สถานศึกษา ภาครัฐ (Public Education Government (PEG)

คณะกรรมการการสื่อสารแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (Dakota Media Access, n.d.) ได้ให้ความหมายของ PEG ว่า PEG เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างสาธารณะหรือชุมชน สถานศึกษาและภาครัฐ โดยทำงานในภาระหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป อันประกอบด้วย ภาคสาธารณะหรือชุมชน จะมีหน้าที่สร้างพื้นที่ให้คนในชุมชนได้คิดสร้างสรรค์และสำรวจประเด็นที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ยกตัวอย่างเช่น ดาโกต้ามีเดียเซ็นเตอร์ (Dakota Media Center (DMA) ซึ่งเป็นศูนย์สื่อชุมชนมีหน้าที่ในการจัดอบรม สร้างทักษะและผลิตรายการเพื่อคนในชุมชน รวมถึง องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ในพื้นที่ที่จะผลิตรายการผ่านเคเบิลท้องถิ่นและผ่านทีวีออนไลน์ นิยามของภาคสาธารณะคือการทำให้ทุกคนสื่อสารได้

ภาคสถานศึกษา เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างศูนย์ DMA กับสถานศึกษาในพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลด้านวิชาการและเป็นแหล่งสร้างและฝึกทักษะให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติจริง

ภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานท้องถิ่น รายการในท้องถิ่นควรผลิตโดยภาครัฐด้วยกัน เพื่อเป็นพื้นที่สื่อสารระหว่างภาครัฐในท้องถิ่นกับคนในชุมชน เช่น การถ่ายทอดสดหรือการแพร่ภาพย้อนหลังการประชุมในท้องถิ่น เป็นต้น

การเรียนรู้และเข้าใจความต้องการของผู้ชม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องลงพื้นที่ในการสอบถามข้อมูลและความต้องการที่แท้จริงของผู้ชมหรือผู้รับสาร

แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ทำให้เห็นการร่วมมือ กระตุ้นการมีส่วนร่วมในการผลิตรายการระหว่างผู้ผลิต คนในท้องถิ่นและผู้กำกับดูแลที่ส่งผลต่อการผลิตรายการรูปแบบและเนื้อหารายการที่ตอบสนองต่อผู้ชมอย่างแท้จริง ซึ่งทำให้เห็นแนวทางในการพัฒนารายการโทรทัศน์ชุมชนของประเทศไทยให้เกิดขึ้นและมีความยั่งยืนต่อไป

สรุป

แม้โทรทัศน์ชุมชนจะยังไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม แต่ก็เป็นที่น่าพอใจที่มีกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง ที่มีความสนใจเดียวกัน มีความต้องการสื่อสารเรื่องราวในท้องถิ่นให้คน

ในท้องถิ่นรับรู้ ตื่นตัว ช่วยกันอนุรักษ์ และถ่ายทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนการสื่อสารไปยังชุมชนอื่น ๆ หรือสาธารณชนทั่วไป อย่างไรก็ตาม การจะดำเนินการให้ได้ผลเป็นรูปธรรม การดำเนินการของโทรทัศน์ชุมชนจำเป็นต้องมีการประสานงานร่วมมือกันในลักษณะเครือข่าย สอดคล้องกับแนวคิด Public Education Government (PEG) หรือประชาชน/สาธารณะ สถาบันการศึกษา และรัฐบาลซึ่งปัจจุบันสำหรับประเทศไทยก็เกิดความร่วมมือในลักษณะดังกล่าวอยู่บ้าง แต่ยังคงต้องการความช่วยเหลือจากทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง เพื่อมอบโอกาสให้ชุมชนได้มีสื่อเป็นของตัวเอง เพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ได้รับองค์ความรู้ที่สามารถยกระดับชีวิตการเป็นอยู่ของชุมชน ตลอดจนสามารถเผยแพร่เรื่องราวในท้องถิ่นสู่สาธารณชนได้รับรู้ร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

ชัยวัฒน์ จันทิมา. (2559, 13 ตุลาคม). สัมภาษณ์. คณะดำเนินงานสถานีโทรทัศน์ชุมชนพะเยาทีวี.

พะเยาทีวีชุมชน. (2556). พะเยาทีวีชุมชน. ค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2557, จาก <http://www.fnfthailand.org/node/419>

พิมพ์ชนา พักเปี่ยม. (2559). โทรทัศน์แบบปฏิสัมพันธ์: นวัตกรรมสำหรับผู้ผลิตรายการโทรทัศน์. วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรีรับใช้สังคม. 2(2): 83.

ภัทรา บุรารักษ์. (2554). การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างโทรทัศน์สาธารณะกับภาคประชาสังคมเพื่อการพัฒนาสถานีภูมิภาค. วารสารนิเทศศาสตร์. 29(2): 1-17.

_____. (2557). รูปแบบการจัดการโทรทัศน์ชุมชนของภาคชุมชนในประเทศไทย. ค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2558, จาก https://www.academia.edu/18754902/Community_Television_Management_in_Thailand_

_____. (2558). บทเรียนจากการทดลองดำเนินการโทรทัศน์บริการชุมชนในประเทศไทย: Lesson learnt from Community TV management in Thailand. ค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2559, จาก <https://www.academia.edu/23932726>

- รัชนก ธีระแก้ว และเกียรติศักดิ์ พันธุ์ลำเจียก. (2556). รูปแบบรายการวีดิทัศน์เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบของนักเรียนประถมศึกษา. **วารสารเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัย**. 20(1): 29-30.
- ลัดดาวัลย์ อินทจักร. (2550). กระบวนการดำเนินงานโทรทัศน์ชุมชน บ้านนอกทีวี. **วารสารสื่อสารมวลชน**. 1(2): 1-17.
- วีรพงษ์ พลนิกรกิจ. (2549). โทรทัศน์ชุมชนในประเทศออสเตรเลีย. **วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี**. 1(2): 31-44.
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2555). **พรบ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม พ.ศ. 2553**. ค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2559, จาก <https://www.nbtc.go.th/wps/wcm/connect/NBTC/c027ff2a-75e3-4f8b-bbc3-67291f76c156/1.+เวอร์ชันภาษาไทย.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=c027ff2a-75e3-4f8b-bbc3-67291f76c156>
- สุภิญญา กลางณรงค์. (2559). **แนวทางการให้บริการโทรทัศน์ในระบบดิจิทัล ประเภทบริการชุมชนในประเทศไทยครั้งที่ 3**. (การประชุมกลุ่มย่อยโรงแรมอิมพีเรียล หัวหิน ปีช รีสอร์ท 13-15 ตุลาคม 2559)
- อัจฉราวดี บัวคลี. (2558). **ทบทวนบทที่ 1 เปิดห้องเรียนโทรทัศน์ชุมชน**. ค้นเมื่อ 26 มกราคม 2559, จาก <http://www.citizenสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส.net/node/7036>
- อิสระ ไพรีพ่ายฤทธิ์. (2556). **ทีวีดิจิทัล: อะไรคือทีวีดิจิทัลและกระบวนการให้ใบอนุญาตของกสทช.** ค้นเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://www.siamintelligence.com/digital-tv-nbtc-process/>
- Dakota Media Accesss. (n.d.). **What is public, education and government (PEG) access television?** Retrieved February 21, 2016, from <http://dakotamediaaccesss>.

- org/about/faq/public-education-government-access-television/
Day, S. (2016). **Community TV**. Retrieved August 9, 2016, from <http://www.commedia.org.uk/go/community-tv/>
- Deshano, C. L. (2014). **Hyperlocal journalism : Exploring a commons-based model in physical and virtual environment**. Retrieved October 25, 2015, from <http://search.proquest.com/docview/1648173901?accountid=31982>
- Rennie, E. (2006). **Community Media : A Global Introduction**. USA: Rowman & Littlefield.
- _____. (2013). **Co-creative media in remote indigenous communities**. Retrieved October 23, 2015, from <http://cultural-science.org/journal/index.php/culturalscience/article/download/77/151>